

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده مدیریت - گروه مدیریت دولتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: "مدیریت مالی"

عنوان:

بررسی عوامل موثر بر تمکین مالیاتی مودیان بر پایه مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران

استاد راهنما:

دکتر مینا جمشیدی

استاد مشاور:

دکتر حیدر امیران

پژوهشگر:

علی خطیری علیائی

زمستان 1392

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY
Central Tehran Branch
Faculty Of management - Department of Government Management

"M.A" Thesis
On : " Financial Management "

Subject:
Investigate the factors affecting the tax compliance
by VAT payers in Tehran

Advisor :
(ph.D) Mina Jamshidi

Reader :
(ph.D) Heydar Amiran

By:
Ali khatiri Olyaei

winter 2014

تشکر و قدردانی :

سرکار خانم دکتر جمشیدی و جناب آقای دکتر امیران اساتید راهنما و مشاورم:

شما روشنایی بخش تاریکی جان هستی و ظلمت اندیشه را نور می بخشی. چگونه سپاس گویم مهربانی و

لطف شما را که سرشار از عشق و یقین است. چگونه سپاس گویم تأثیر علم آموزی شما را که چراغ روشن

هدایت را بر کلبه ی محقر وجودم فروزان ساخته است. آری در مقابل این همه عظمت و شکوه شما مرا نه

توان سپاس است و نه کلام وصف.

تقدیم :

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگان

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است

به پاس قلب های بزرگشان که فریاد رس است و سرگردانی و ترس در پناهمان به شجاعت می گراید

و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند

این مجموعه را به همسر ، پدر و مادر عزیزم تقدیم می کنم.

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات تحقیق
3.....	1-1-1-مقدمه
3.....	2-1-2- بیان مساله
4.....	3-1-3-اهمیت پژوهش
5.....	4-1-4-اهداف پژوهش
5.....	1-4-1-اهداف اصلی
5.....	2-4-1-اهداف فرعی
5.....	5-1-5-چارچوب نظری
8.....	6-1-6-مدل تحقیق
8.....	7-1-7-فرضیه ها
8.....	1-7-1-فرضیات اصلی
8.....	2-7-1-فرضیات فرعی
9.....	8-1-8-روش تحقیق
9.....	9-1-9-روش گردآوری اطلاعات
9.....	10-1-10-روش تجزیه و تحلیل آماری
10.....	11-1-11-قلمرو تحقیق
10.....	12-1-12-تعاریف و واژگان تخصصی
10.....	1-12-1-تعاریف نظری
11.....	2-12-1-تعاریف عملیاتی
11.....	1-2-12-1-متغیر وابسته
11.....	2-2-12-1-متغیر های مستقل

12.....	13-1- محدودیت های پژوهش
12.....	14-1- ساختار پژوهش
فصل دوم : ادبیات تحقیق	
14.....	1-2- مقدمه
14.....	2-2- مفهوم کلی مالیات
15.....	3-2- مفهوم مالیات بر ارزش افزوده
15.....	4-2- تاریخچه
15.....	1-4-2- تاریخچه مالیات در ایران
17.....	2-4-2- تاریخچه مالیات بر ارزش افزوده در جهان
18.....	5-2- انواع مالیات
18.....	1-5-2- مالیات های مستقیم
18.....	6-2- فرهنگ مالیاتی
18.....	1-6-2- تعریف فرهنگ مالیاتی
19.....	2-6-2- اقدامات لازم برای ایجاد فرهنگ مالیاتی مطلوب
19.....	3-6-2- ویژگیهای یک فرهنگ مالیاتی مطلوب
19.....	4-6-2- عوامل موثر جهت ایجاد و توسعه فرهنگ مالیاتی
19.....	1-4-6-2- نگرش مدیران ارشد مالیاتی نسبت به فرهنگ مالیاتی
20.....	2-4-6-2- قوانین و مقررات
20.....	3-4-6-2- روش ها و رویه های اجرایی
20.....	4-4-6-2- امکانات و تجهیزات اداری
21.....	5-4-6-2- خدمات رسانی به مؤدیان
21.....	6-4-6-2- واحد های مشاوره
21.....	7-2- فرار مالیاتی
21.....	1-7-2- تعریف فرار مالیاتی

- 22.....2-7-2- فرق بين فرار مالياتي و اجتناب از ماليات
- 22.....3-7-2- وضعيت فرار مالياتي در ايران و كارهاي انجام گرفته
- 23.....8-2- تمكين مالياتي
- 23.....1-8-2- مفهوم تمكين مالياتي
- 23.....2-8-2- موانع تمكين
- 24.....3-8-2- نقش مديريت مالياتي در افزايش تمكين مالياتي
- 25.....4-8-2- هزينه هاي تمكين مؤدي
- 25.....9-2- مشكلات اجرائي در نظام ماليات بر ارزش افزوده
- 25.....1-9-2- پيچيدگي قوانين و مقررات مالياتي :
- 26.....2-9-2- شناسايي مؤديان مالياتي
- 26.....3-9-2- ثبت نام مؤديان مالياتي
- 27.....4-9-2- اظهارنامه مالياتي
- 27.....5-9-2- جرائم مالياتي و تمكين
- 28.....6-9-2- استرداد
- 28.....7-9-2- آموزش
- 29.....10-2- ساختار سازماني
- 29.....1-10-2- مفهوم ساختار سازماني
- 29.....1-1-10-2- پيچيدگي
- 29.....2-1-10-2- رسميت
- 30.....3-1-10-2- تمرکز
- 30.....2-10-2- آشنائي با سازمان امور مالياتي
- 30.....3-10-2- تشکيلات سازمان امور مالياتي
- 31.....4-10-2- اهداف سازمان امور مالياتي کشور
- 33.....5-10-2- وظائف و اختيارات سازان امور مالياتي
- 35.....11-2- پيشينه تحقيق
- 35.....1-11-2- پيشينه داخلي

36.....	2-11-2- پیشینه خارجی
37.....	12-2- معرفی جامعه آماری تحقیق
	فصل سوم : روش شناسی تحقیق
40.....	1-3- مقدمه
40.....	2-3- روش انجام تحقیق
41.....	3-3- جامعه و نمونه آماری تحقیق
42.....	4-3- ابزار گردآوری داده ها
42.....	5-3- روایی و پایایی پرسشنامه
43.....	6-3- روش های تجزیه و تحلیل آماری
43.....	1-6-3- آمار توصیفی
43.....	2-6-3- آمار استنباطی
	فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها
45.....	1-4- مقدمه
45.....	2-4- آمار توصیفی
47.....	2-2-4- پاسخ های پرسشنامه
70.....	3-4- آمار استنباطی
72.....	1-3-4- فرضیه اول:عوامل فرهنگی بر تمکین تاثیر می گذارد
73.....	2-3-4- فرضیه دوم:ساختار سازمانی بر تمکین تاثیر می گذارد
74.....	3-3-4- فرضیه سوم:فرصت های عدم تمکین بر تمکین تاثیر می گذارد
	فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات
76.....	1-5- مقدمه
76.....	2-5- خلاصه تحقیق
77.....	3-5- نتیجه گیری

77.....	5-3-1- فرضیه اول: عوامل فرهنگی بر تمکین تاثیر می گذارد
77.....	5-3-2- فرضیه دوم: ساختار سازمانی بر تمکین تاثیر می گذارد
78.....	5-3-3- فرضیه سوم: فرصت های عدم تمکین بر تمکین تاثیر می گذارد
79.....	5-4-4- پیشنهادات تحقیق
79.....	5-4-1- پیشنهاداتی مبتنی بر یافته های تحقیق
80.....	5-4-2- پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی

منابع و مآخذ

86.....	منابع داخلی
88.....	منابع خارجی
89.....	ABSTRACT

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
7	جدول 1-1
43	جدول 1-3 ضریب آلفای کرونباخ متغیرها
45	جدول 1-4 جنسیت
46	جدول 2-4 فراوانی سن نمونه آماری
46	جدول 4-4 فراوانی تحصیلات نمونه آماری
47	جدول شماره 4-5 فراوانی سبک مدیریت
48	جدول 4-6 خط مشی های کارآمد مدیریت
49	جدول 4-7 مهارت مدیران
50	جدول شماره 4-8 رفتار کارکنان
51	جدول 4-9 احترام متقابل
52	جدول 4-10 آگاهی کارکنان از آیین نامه ها و روش ها
53	جدول 4-11 عادلانه بودن توزیع شرایط اقتصادی
54	جدول 4-12 وضعیت تورم
55	جدول 4-13 خط مشی های اقتصادی دولت
56	جدول 4-14 پختگی فرهنگی
57	جدول 4-15 بی عدالتی در دریافت مالیات
58	جدول 4-16 قائل شدن تفاوت بین مشتریان خوش حساب و بد حساب
59	جدول 4-17 استقرار و پراکندگی واحد های اجرایی
60	جدول 4-18 وجود سلسله مراتب سازمانی (تفکیک عمودی)
61	جدول 4-19 پهن شدن ساختار سازمان (تفکیک افقی)

- جدول 4-20 دستورالعمل ها و رویه های مکتوب 62
- جدول 4-21 استفاده مدیران از دستورالعمل ها و رویه های مکتوب 63
- جدول 4-22 استفاده غیر مدیران (کارکنان) از دستورالعمل ها و رویه های مکتوب 64
- جدول 4-23 مشارکت کارکنان در تصمیم گیری مدیران 65
- جدول 4-24 آزادی عمل کارکنان (تفویض اختیار) 66
- جدول 4-25 میزان درآمد مودیان 67
- جدول 4-26 میزان شفافیت (واقعی بودن) 68
- جدول 4-27 نوع حرفه 69
- آزمون کلموگروف اسمیرنف برای فرضیه اول جدول 4-28 70
- جدول 4-29 آزمون کلموگروف اسمیرنف برای فرضیه دوم 71
- جدول 4-30 آزمون کلموگروف اسمیرنف برای فرضیه سوم 71
- جدول 4-31 آزمون آماری کای دو 71
- جدول (4-32) آزمون فرضیه اول 72
- جدول (4-33) آزمون فرضیه دوم 73
- جدول (4-34) آزمون فرضیه سوم 74
- جدول 5-1 78

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار 4-1 سبک مدیریت	47
نمودار 4-2 خط مشی های کارآمد مدیریت	48
نمودار 4-3 مهارت مدیران	49
نمودار 4-4 رفتار کارکنان	50
نمودار 4-5 احترام متقابل	51
نمودار 4-6 آگاهی کارکنان از آیین نامه ها و روش ها	52
نمودار 4-7 عادلانه بودن توزیع شرایط اقتصادی	53
نمودار 4-8 وضعیت تورم	54
نمودار 4-9 خط مشی های اقتصادی دولت	55
نمودار 4-10 پختگی فرهنگی	56
نمودار 4-11 بی عدالتی در دریافت مالیات	57
نمودار 4-12 قائل شدن تفاوت بین مشتریان خوش حساب و بد حساب	58
نمودار 4-13 استقرار و پراکندگی واحدهای اجرایی	59
نمودار 4-14 وجود سلسله مراتب سازمانی (تفکیک عمودی)	60
نمودار 4-15 پهن شدن ساختار سازمان (تفکیک افقی)	61
نمودار 4-16 دستورالعمل ها و رویه های مکتوب	62
نمودار 4-17 استفاده مدیران از دستورالعمل ها و رویه های مکتوب	63
نمودار شماره 4-18 استفاده غیر مدیران (کارکنان) از دستورالعمل ها و رویه های مکتوب	64
نمودار 4-19 مشارکت کارکنان در تصمیم گیری مدیران	65
نمودار 4-20 آزادی عمل کارکنان (تفویض اختیار)	66

67..... نمودار 4-21 میزان درآمد مودیان.....

68..... نمودار 4-22 میزان شفافیت (واقعی بودن).....

69..... نمودار 4-23 نوع حرفه.....

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
6	شکل (1-1) مدل تمکین فیشر و همکاران (1992).....
6	شکل (2-1) مدل تعدیل شده تمکین فیشر و همکاران
8	شکل (3-1) مدل مفهومی تحقیق
32	شکل 1-2 چارت سازمان امور مالیاتی کشور

چکیده

این پژوهش به بررسی عوامل موثر بر تمکین مودیان بر پایه مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران می پردازد. هدف این تحقیق بررسی تاثیر فرهنگ مالیاتی، سیستم/ساختار مالیاتی و فرصت های عدم تمکین مالیاتی بر تمکین مالیاتی مودیان بوده است. این تحقیق از طریق پرسشنامه بر روی 165 نفر از 288 نفرمامور مالیاتی اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران انجام شده است. پایایی پرسشنامه با ضریب 0/827 مورد تایید واقع شد. با استفاده از آزمون کاسکوئر هر سه فرضیه اصلی (1) فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی مؤدیان تاثیر دارد با سطح معنا داری صفر، (2) سیستم/ساختار مالیاتی بر تمکین مالیاتی مؤدیان تاثیر دارد با سطح معنا داری صفر، (3) فرصت های عدم تمکین مالیاتی بر تمکین مالیاتی مؤدیان مؤثر است با سطح معنا داری صفر ، مورد تایید قرار گرفت و با استفاده از ضرایب شدت تاثیر هر یک از عوامل به ترتیب عوامل مدیریتی با ضریب 0/71 ، عوامل انسانی 0/66، پیچیدگی و رسمیت 0/64، درآمد 0/63، عوامل اقتصادی و تمرکز 0/62 و نوع حرفه با ضریب 0/58 اولویت بندی می شوند. بنابراین موثرترین عامل شامل عوامل مدیریتی با ضریب 0/71 و کم موثرترین عامل نوع حرفه مودیان با ضریب 0/58 می شود.

فصل اول:

کلیات تحقیق

1-1- مقدمه

امروزه مطلوبترین رویکرد برای وصول کارآمد مالیات رویکرد خود اظهاری و تمکین داوطلبانه است. نظام مالیاتی به نحوی به فعالیت های اقتصادی گره خورده است که در یک نظام اقتصاد سالم تقریباً تمام هزینه های عمومی دولت توسط فعالیتهای اقتصادی و فعالان اقتصادی آن کشور از محل درآمد های مالیاتی تامین می گردد. (اسداله زاده، 1384:150). مالیات مهمترین منابع درآمدی دولتهاست و استفاده از آن در تامین مخارج دولت از ایجاد آثار سوء اقتصادی به میزان قابل توجهی می کاهد. لازم است سازمان های مالیاتی به عنوان متولیان وصول مالیات با ترغیب مؤدیان به انجام تکالیف و تعهداتشان درآمد های مالیاتی را افزایش دهند. امروزه مطلوب ترین رویکرد برای وصول کارآمد مالیات رویکرد خود اظهاری و تمکین داوطلبانه است. (حاج محمدی - آقایی، 1389:457). با توجه به موارد ذکر شده، در این فصل به بررسی کلیات تحقیق می پردازیم. ابتدا مساله اصلی تحقیق بیان می گردد و سپس اهمیت و ضرورت تحقیق مورد بررسی قرار میگیرد و در ادامه به اهداف اساسی تحقیق، فرضیات تحقیق، روش تحقیق، روش گردآوری اطلاعات و قلمرو تحقیق پرداخته شده و در انتها نیز واژه ها و اصطلاحات تخصصی تعریف می شود.

1-2- بیان مساله

بر اساس مطالعات و نظرات ارائه شده و همچنین شواهد تاریخی، مشکل فرهنگ تمکین مالیاتی ریشه در تاریخ سیاسی - اجتماعی جامعه ایران دارد. سلطه پادشاهان و حاکمان خود کامه، همواره مالیات را به عنوان دریافتی قهری و ظالمانه مطرح ساخته است. شکل گیری این فرهنگ موجب توجه عدم تمکین مالیاتی شده است. بی شک مواجهه با مشکل عدم تمکین مالیاتی با تصویب قانون و اعمال زور قابل حل نیست؛ بلکه حل این مشکل ریشه دار نیازمند اتخاذ رویکردی فرهنگی و اقتصادی و سیاست گذاری بلندمدت است. با توجه به این که از نظر آموزه های فقهی - حقوقی مالیات ستانی یکی از حقوق دولت اسلامی است، این امر را می توان در فرهنگ سازی مالیاتی به کار گرفت. خوداظهاری به عنوان یکی از شیوه های پرداخت مالیات عبارت است از تشخیص و محاسبه ماخذ مشمول مالیات و احتساب مالیات و پرداخت آن توسط مؤدی و همچنین به عنوان یکی از راهکارهای اساسی و در جهت جلب مشارکت مالیات دهندگان و ترغیب و تشویق آنان به تمکین داوطلبانه و کاهش هزینه های تمکین توجه به شیوه اخذ مالیات در حوزه توجه می باشد. (شمیرانی - اسداله زاده بالی، 1386:150). ادبیات تمکین مالیاتی شامل ارتقاء فرهنگ مالیاتی، راههای

مقابله با پدیده فرار مالیاتی اعم از عدم تمکین قانونی یا عدم تمکین غیر قانونی، کاهش هزینه های تمکین، ساده سازی نظام مالیاتی در جهت افزایش سطح تمکین، رابطه سطح تمکین مالیاتی با دیگر متغیر های اقتصادی خرد و کلان است. بررسی ظرفیت بالقوه مالیاتی کشور نشان می دهد که بین ظرفیت بالقوه مالیاتی و وصولی های بالفعل مالیاتی شکاف قابل توجهی وجود دارد. با اتخاذ تدابیری برای اصلاح نظام مالیاتی و رفع مشکلات موجود می توان وصول های مالیاتی را افزایش و اتکا به درآمد های نفتی را کاهش داد (ثورونی، 1378:106).

لذا در این تحقیق محقق که خود از کامندان اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران می باشد به دنبال جواب برای سوال اساسی می باشد که : عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی مؤدیان بر پایه مالیات ارزش افزوده کدامند؟

1-3- اهمیت پژوهش

مالیات به عنوان یکی از مهمترین منابع درآمد دولت به شمار می رود این عنصر علاوه بر آن که در جبران و تامین بخشی از هزینه های بخش عمومی بالاخص هزینه های جاری نقش عمده دارد به عنوان یکی از اهرم های مؤثر در سیاست های مالی دولت به شمار می رود. علاوه بر این مالیات ها دارای نقش تعادلی نیز می باشند و در مهار برخی از پدیده های مخرب اقتصادی از جمله تورم و یا رکود اقتصادی نقش دارند. لذا عدم رعایت پرداخت به موقع آن باعث اختلال در سیستم اقتصادی کشور می شود (عرب مازار، 1374:32).

مالیات بر ارزش افزوده در قرن حاضر مورد استقبال بسیاری از کشورهای جهان قرار گرفته است؛ به طوریکه در حال حاضر بیش از 150 کشور جهان به اجرای این مالیات پرداخته اند و از مزایای این مالیات مدرن بهره می برند. این نوع مالیات، از ارزش افزوده بنگاه ها در مراحل مختلف فرایند تولید - توزیع اخذ می شود و از مزایای بسیاری همچون توان درآمد زایی بالا برای دولت، پایه گسترده مالیاتی، سهولت اجرا، کاهش انگیزه فرار مالیاتی، مشارکت مستقیم مؤدی در فرایند مالیات گیری، تکیه به روش خود اظهاری، اعتماد به مؤدیان، سازوکار خود کنترلی، پایین بودن هزینه اخذ مالیات به سبب خود اجرایی، اجتناب از پدیده مالیات مضاعف و غیره برخوردار است (شمیرانی - اسداله زاده بالی، 1386:384).

اهمیت انجام تحقیق حاضر برای محقق از آن جهت می باشد که محقق خود از کاکنان اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران می باشد و انجام این تحقیق در حوزه کاری و مورد علاقه محقق می باشد . همچنین اهمیت سازمانی این تحقیق در این است که با انجام آن می توان عوامل تاثیر گذار بر تمکین مالیاتی مؤدیان را بررسی کرد. لذا در این راستا شناخت عوامل مؤثر بر تمکین داوطلبانه مؤدیان و ایجاد شرایط مناسب این امر که منجر به تحقق درآمد های مالیاتی گردد ضروری است که در تحقیق حاضر به بررسی عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی مؤدیان در پایه مالیات بر ارزش افزوده بپردازیم.

1-4-اهداف پژوهش

1-4-1-اهداف اصلی

- الف) تعیین عوامل فرهنگی تاثیرگذار بر تمکین مالیات
- ب) تعیین عوامل سیستمی تاثیرگذار بر تمکین مالیات
- ج) تعیین عوامل عدم تمکین مالیاتی

1-4-2-اهداف فرعی

- الف) تعیین عوامل مدیریتی تاثیرگذار بر فرهنگ مالیاتی .
- ب) تعیین عوامل انسانی تاثیرگذار بر فرهنگ مالیاتی .
- ج) تعیین عوامل فرهنگی تاثیرگذار بر فرهنگ مالیاتی .
- د) تعیین عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر فرهنگ مالیاتی
- ه) تعیین تاثیر رسمیت، تمرکز و پیچیدگی بر ساختار/سازمان مالیاتی .
- و) تعیین تاثیر میزان درآمد و نوع حرفه بر فرصت های عدم تمکین .

1-5-چارچوب نظری

جکسن و میلرن (1986) پس از انجام بررسی جامعی بر روی ادبیات تمکین مالیاتی، چهارده عامل مهم و مؤثر بر تمکین مالیاتی را که توسط پژوهشگران مختلف مورد مطالعه قرار گرفته بودند، شناسایی و معرفی کردند. فیشر و همکارانش (1992) این عوامل چهارده گانه را به چهار گروه عمده طبقه بندی نمودند. در مدل تمکین مالیاتی فیشر و همکارانش، چهار گروه عمده عوامل مهم و مؤثر بر تمکین مالیاتی عبارتند از :

1. متغیرهای جمعیت شناختی (سن، جنسیت و تحصیلات)
2. فرصت های عدم تمکین (میزان درآمد، منبع درآمد و نوع حرفه)
3. نگرش ها و ادراکات (عدالت سیستم مالیاتی و تاثیر محیط)
4. ساختار/سیستم مالیاتی (پیچیدگی سیستم مالیاتی، احتمال کشف عدم تمکین و جرائم و نرخ های مالیاتی)

از این رو مدل تمکین فیشر (شکل 1) چاچویی برای درک و فهم اثر مولفه های اجتماعی - اقتصادی و روان شناختی بر تصمیم های مودیان در خصوص تمکین فراهم می کند. (چاوو و لیوونگ، 2009:34-38).